

time željela naglasiti utjecaj i važnost svoje obitelji u regiji, ali nije isključena i njezina osobna pobožnost prema sv. Margareti.

“*Mobel*” als *Analyskategorie der mittelalterlichen Bildwelt. Strukturierendes und funktionalisiertes Interieur in konfigurierten Innenraumdarstellungen* (17-35) naslov je članka Isabelle Nicke u kojem autorica proučava ulogu pokućstva kao važnog elementa srednjovjekovnog koncipiranja i poimanja stambenog prostora i životne okoline. Naglasak u radu autorica stavlja na analizu slikovnog prikazivanja unutrašnjeg prostora i njegova inventara u srednjovjekovnim i novovjekovnim materijalnim izvorima poput evanđelistara, slika i oltara. U drugom dijelom analize osvrće se i na druge vrste izvora, točnije, na one pisane u kojima se spominje pokućstvo (većinom inventari i oporuke).

Romedio Schmitz-Esser autor je rada pod naslovom *Prudentia in a Classroom? A Late-Medieval Mirror as Revealing Object in a Miniature from London, BL Harley MS 3828* (36-45) u kojem autor analizira minijaturu koja prikazuje pet žena u prostoriji. Dosadašnji su autori naglašavali realističnost prikaza, ali autor nudi novo rješenje: prikazuje se alegorijska scena (*Prudentia*), iako je moguće da su ženske osobe prikazivale stvarne žene. Koristio se tehnikom koja se naziva *Realienkunde*. Zapravo polemizira s Kathryn Rudy, koja tvrdi da je to najstariji primjer učionice gdje su žene sekularno učile. Međutim, autor sam smatra da je ključna figura žena koja sjedi na tronu koja u ruci drži, prema njegovu mišljenju, žlicu za med. Nudi rješenje problema da je moguće da je riječ o srednjovjekovnom zrcalu, a potvrdu navedenog pronalazi i u drugom rukopisu iz jednog bečkog kodeksa. Razjasnio je cijelu scenu zaključkom da je žena na tronu *Prudentia*, a pred njom su tri djevojke i njihova majka, što je analogno redovima članova obitelji koji mole (što je samo bilo čest motiv na kasnosrednjovjekovnim epitafima).

U rubrici *Buchbesprechungen* (46-58) objavljena su četiri prikaza knjiga na njemačkom jeziku, od kojih se u trima naglašava vizualni pristup proučavanju svakodnevnog života i materijalne kulture. Upravo zbog drugačije tematike, ističe se četvrti prikaz koji je recenzija djela Márie Pakucs-Willcocks o transilvanijskom gradu Sibiu ili Hermannstadtu i njegovoj orijentalnoj trgovini u 16. stoljeću.

I ovaj broj *Medium Aevum Quotidianum* donosi zanimljive članke za istraživanje materijalne kulture koji su metodološki zanimljivi i za naše područje istraživanja. U tome se pogotovo ističe članak o Spišu, regiji u današnjoj Slovačkoj, koja ima mnoge sličnosti sa srednjovjekovnom Slavonijom. U svakom slučaju, kao i obično, članci jasno pokazuju u kojim se smjerovima razvija to područje istraživanja, ali i mogućnosti koje ono nudi. Može samo služiti kao primjer našoj historiografiji.

Vedran Klaužer i Suzana Miljan

Cahiers de civilisation médiévale, X^e-XIIe siècles, god. 52, br. 205-208bis, Poitiers 2009., 441 + 111 str.

Pedeset i drugo godište serijske publikacije *Cahiers de civilisation médiévale, X^e-XIIe siècles* objavio je 2009. Centar za srednjovjekovne studije u Poitiersu. U ovom godištu *Zbornika* objavljeno je 9 članaka, 4 rada u rubrici *Mélange*, 113 prikaza, 14 kratkih crtica u rubrici *Notes brèves* te jedan nekrolog.

La nature mythique de Graal dans Le conte du Graal de Chrétien de Troyes [Mitska priroda grala u *Le conte de Graal* Chétiena Troyesa] (3-20) rad je u kojem José Manuel Losada Goya

daje svoj doprinos istraživanju tog viteškog romana. Autor analizira tekst između retka 1180 i 1230 koji govori o epizodi gdje se Perceval nalazi na dvoru kralja ribara, točnije o trenutku kada povorka prolazi pored njega, a on sam šuti. Naglašava kako je taj trenutak podložan kritičkoj debati kojom se bavilo mnogo autora: prema teoriji mita koju npr. zastupa André Jolles, razjašnjena su njegova neizgovorena pitanja. Može se problemu pristupiti i pomoću hermeneutike i usporedbe s narativima iz keltske literarne tradicije. Sam autor zaključuje da su junakovne avanture u konačnici povezane s mitskom prirodom grala.

Saverio Guida autor je članka pod naslovom *Pour l'identification du troubadour Cabrit* [Prema identifikaciji trubadura Cabrita] (21-36) u kojem se ponovno pristupa problemu trubadura iz Arlesa u 13. stoljeću. Analizom nekih njegovih tekstova i diplomatske građe te ponovnom evaluacijom političkog i kulturnog ozračja Provanse autor je došao do potencijalne identifikacije Cabrita kao Guilhema Aldeberta Cabrita, člana municipalnog vijeća Arlesa. Smatra da u prilog toj tezi ide i činjenica da mu je Porcelet rođak, također pripadnik elite dvorske kulture koja nije bila ekskluzivno plemićka. Boljim poznavanjem okruženja koje je utjecalo na Carbitov poetski opus daje se doprinos istraživanju dvorske kulture Provanse, ali i šireg francuskog područja.

Animalité, pureté et croisade. Étude sur la transformation des églises en étables par les musulmans durant les croisades (XIIe-XIIIe siècles) [Zvjerstvo, neokaljanost i križarski pohodi. Studija o muslimanskoj prenamjeni crkava u staje tijekom križarskih pohoda u 12. i 13. stoljeću] (113-136) rad je Misgava Har-Peleda u kojem autor analizira navode iz kronika koji daju svoj doprinos križarskom imaginariju. Naime, u mnogo zapadnih izvora u periodu 12. i 13. stoljeća (npr. *La Chanson d'Antioche, La chanson de Jérusalem, Le Cycle de la croisade*) navode se optužbe da su muslimani crkve prenamjenjivali u staje. U nekoliko navrata čak se navodi da je razlog prve križarske vojne bio taj što su muslimani pretvorili sveti grob u staju. Povlače se paralele o prostornom prijelazu iz svetog u životinjsko i obratno jer, kada je nešto oskrvnuto, treba se pročistiti. Na jednak način možemo pronaći i u muslimanskim izvorima navode o oskrvnuću te potom pročišćenju, pa autor napominje da je riječ o svojevrsnom dijalogu između dvije strane.

Elizabeth Lapina autorica je članka *Le représentation de la bataille d'Antioche (1098) sur les peintures murales de Poncé-sur-le-Loir* [Prikaz bitke u Antiohiji (1098.) na muralima u Poncé-sur-le-Loir] (137-157) u kojem analizira ikonografski program u crkvi u Sartheu iz kraja 12. stoljeća. Bazira se posebice na crteže zapadnog zida crkve na kojima je predstavljen događaj iz prvog križarskog rata – bitke u Antiohiji 1098. godine. Najprije pokušava razjasniti kakvo je značenje križarska vojna imala za stanovništvo tog područja. U povijesti umjetnosti takvi motivi mogu imati dvojako ikonografsko značenje jer se mogu promatrati u kontekstu propagande za križarske pohode u Svetoj zemlji, ali i kao alegorijski prikaz duhovnog ratovanja, a autorica zaključuje da je na primjeru navedene crkve potrebno zauzeti stav koji uključuje oba razmatranja.

Porneia. *Quelques considération sur la représentation du péché de chair dans l'art byzantin* [*Porneia*. Nekoliko razmišljanja o prikazivanju tjelesnog grijeha u bizantskoj umjetnosti] (225-243) naslov je članka Mati Meyer u kojem autorica istražuje zanimljiv fenomen u bizantskoj umjetnosti 10. stoljeća. Naime, tjelesni grijeh u tome razdoblju prikazan je personifikacijom zmiје koja grize ženske genitalije u prikazima posljednjeg suda. Smatra se da je potekla iz Konstantinopola, iako ondje nije sačuvana, pa se potom proširila u Kapadokiju, Siriju, Srbiju

i Grčku. Prema teološkom razmišljanju, požuda se asocijala sa zmijom. Ovdje je ta ideja dalje razrađena, kao zmija koja grize ženske genitalije, kako bi poslužila kao moralistički primjer pohoditeljima crkava.

Linda Safran napisala je rad *Cultures textuelles publiques: une étude de cas dans le sud de l'Italie* [Javni kulturni tekstovi: istraživanje juga Italije] (245-263) u kojem govori o latinskim, grčkim i hebrejskim natpisima koji su ostali sačuvani u regiji Salento na jugu Italije u razdoblju srednjega vijeka. Epigrafi se razlikuju od teksta sačuvanog u rukopisnoj građi s obzirom na to su drugačije prirode, forme i dostupnosti. Uvjetuje ih i fizički prostor dostupan za pisanje. Koristila se kodikologijom i paleografijom kao pomoćnim povijesnim disciplinama kako bi stavila natpise, ponajprije natpise na zidovima i grobovima, u njihov društveno-kulturni kontekst s obzirom na to da su oni bili dio pisane kulture za osobe kojima rukopisi nisu bili dostupni.

Le catholicos arménien pendant la période cilicienne [Armenski katolikos tijekom cilicijskog perioda] (337-369) rad je Isabelle Augé u kojem daje prilog istraživanju jedne često preskakivane teme armenske crkvene povijesti. Katolikos je bila osoba koja je na čelu armenske crkve, a autorica ovdje istražuje njegovo djelovanje u razdoblju 1066.–1292., kada je većinom bio u utvrdi Hromkli (od 1141. godine). U ovome radu autorica naglašava i šire djelovanje katolikos-a, preko njegovih prelata diljem čitave regije Cilicije. Napominje da je u tom razdoblju većina dolazila iz obitelji Pahlawouni koji su obnašali duhovne i pastoralne dužnosti diljem regije. Naglasak stavlja i na diplomatsku ulogu armenske crkve, koji je bila glavni čimbenik u odnosima prema susjednim narodima te je bila snažna politička jedinica. Završetak istraživanja stavila je krajem 12. stoljeća.

Patrick Del Duca napisao *L'arrière-plan anglo-normand dans le Lanzelet d'Ulrich von Zatzikhoven* [Anglo-normanska pozadina u *Lanzeletu* Ulricha von Zatzikhovena] (371-394) u kojem govori o engleskim elementima u njemačkoj romansi 12. stoljeća koji nisu bili vidljivi onodobnim čitateljima. Najprije objašnjava da je autor djela bio Ulrich von Zatzikhoven, njemački autor koji je na kraju svoje romanse napomenuo da je dobio svoju francusku knjigu od Hugh-a iz Morvillea (jednog od talaca koje je Richarda Lavljeg srca ostavio u Njemačkoj prije nego što je plaćena njegova otkupnina). Autorica naglašava da je osebnost ove njemačke romanse to što je engleska pozadina i posebice karakteristična klanovska solidarnost. Sve navedeno, ali i opisi povijesnog i kulturnog konteksta romanse, navodi na ideju da je bilo više engleskih elemenata nego onih njemačkih.

U posljednjem članku, pod naslovom *Les inscriptions médiévales dans les Annales de Manrique: contribution à la possibilité d'une épigraphie cistercienne* [Srednjovjekovni natpisi u Manriqueovim *Analima*: prilog mogućnosti cistercitske epigrafike] (395-413), govori se o srednjovjekovnim dijelovima u djelu koje je u 17. st. kompilirao Ángel Manrique. Taj cistercitski opat u vrijeme kompilacije djela bio je biskup Badajoz, dok je prije bio u raznim samostanima Španjolske, odakle je preuzimao razne dokumente. Kao rezultat rada proizašla je zbirka od sedam svezaka, od kojih su četiri objavljena, a tri dosada su još uvijek u rukopisu. Autor je iz navedene zbirke izvukao srednjovjekovne epigrafe, od kojih je 140 Manrique donio u prijepis, a daljnjih 150 samo opisao. Međutim, budući da je tijekom vremena velik broj epigrafa uništen, Manriqueova kompilacija pruža izvrstan uvid u srednjovjekovnu epigrafičku građu. Osim toga, autor naglašava i historiografsku i kulturnu vrijednost *Analas* za istraživanje pisane kulture.

Rubriku *Mélange* otvara Stéphane Lecouteux radom pod naslovom *L'abbé Geoffroy de Vendôme (1193–1132). Initiateur des Annales de Vendôme?* [Opat Geoffroy iz Vendôma (1193.–1132.), začetnik *Anala iz Vendôma?*] (37-44) govori o prijenosu rukopisa iz jednog francuskog samostana u drugi. Rukopis se čuva u knjižnici Bodleian i potječe iz treće četvrtine 11. stoljeća. Autor smatra da je kao exemplar rukopisu poslužila verzija anala iz samostana Saint-Maurice u Angersu pod naslovom *Recueil initial de Saint-Maurice d'Angers*. Identificira i opata Geoffroya kao osobu koja je donijela rukopis u samostan Svetog Trojstva u Vendômu, prepisala rukopis iz Saint-Mauricea te nastavila njegovo pisanje. Analizom je došao do zaključka da taj navedeni rukopis, zajedno s onim iz Saumura, tvore arhetipove anala nastalih u razdoblju 11. stoljeća.

Tristan et David [Tristan i David] (159-165) rad je Jacquesa Chocheyrasa u kojem autor daje svoja razmatranja o utjecaju biblijskog lika na formiranje književnog lika Tristana. Na njegovo istraživanje te tematike potaknuo ga je važni tristanolog Phillippe Walter, koji je postavio vrlo dobro pitanje – postoji li neki mladić-harpist koji je ubio diva. Odgovor na to pitanje, kako i sam autor razjašnjava, sam se nameće, posebice u epizodi s Morholtom, čija bi analogija bio Golijat. Paralelno analizira motive iz biblijske priče i one iz epa. Zaključuje da je jasno da u priči o Tristanu nije riječ o mladiću i divu, već klasičnom dvoboju dvojice muškaraca, međutim motiv im je zajednički: obojica su kraljevski muzičari koji postaju narodni junaci zahvaljujući pobjedi koju ostvaruju protiv kolosalnog neprijatelja.

Maurizio Perugi autor je rada *Aux origines de l'aura de Pétrarque: La femme blonde chez Chrétien de Troyes et Arnaut Daniel (avec une note sur Arnaut c'amas l'aura)* [O porijeklu zore kod Petrarke: Plavuša kod Chrétien de Troyes i Arnaut Daniel (s bilješkom o Arnautovoj *c'amas l'aura*)] (265-275) u kojem analizira prijenos misli u različitim viteškim poemama. Autor razmatra nama nepoznatu poemu Arnauta Daniela pod naslovom *Ab nou so coinde e leri* te činjenicu da na nju utječe ženski lik iz *Cligèsa*, djela Chrétiena de Troyesa. U onovremenoj francuskoj književnosti javlja se mit koji je povezan s vrstom plavuše, koja se potom prenijela i u latinsku književnost tog doba. Ime plavuše u Troyesovu djelu jest *Soredamors*, što je Arnaut preinačio u *Saura*, što autor razdvaja u riječ *S-aura*. Svoju ideju dalje razrađuje kroz ideju da je upravo *aura* poveznica za dvije stvari, Petrarkinu Lauru (L-aura), te općenito motiv zore (*aura*) u provansalskoj poeziji. U zaključnom razmatranju nudi rješenje naslove Arnautove poeme – boriti se s vjetrom.

Autour d'Alain de Lille: nouvelles propositions [Oko Alaina iz Lilla: novi prijedlozi] (415-426) rad je Carle Rossi u kojem autorica daje svoje razmišljanje o identifikaciji stvarne osobe Alaina iz Lila. Naime, ponukana hipotezom Françoise Hudry da je Alain iz Lila zapravo magistar Alan iz Canterburyja i da je pripadao užem intelektualnom krugu Thomasa Becketa. Autorica je ponovno analizirala njegov rukopis *De planctu Naturae* i zaključila kako autor više pripada bretanskom intelektualnom krugu.

Rubrika *Comptes rendus* [Prikazi] sadrži sto i trinaest prikaza djela iz frankofone i anglofone kulturne povijesti. Teme su većinski vezane uz povijest književnosti, umjetnosti, objavljivanje izbora, a daju i prikaze korisnih priručnika za pomoćne povijesne znanosti. Dodana je rubrika *Notes brèves* u kojoj se daju i informacije o novim dostignućima historiografije, ali u puno kraćem obliku od prikaza, više temeljeći svoj interes na novinarskom obavještavanju čitateljstva o novim djelima. I u ovom godištu u rubrici *Nécrologie* [Nekrolog] objavljen je tekst Michela Zinka u povodu prerane smrti Michela Stanescoa, rumunjskog profesora umjetnosti koji je za vrijeme Ceaucescova komunističkog režima izbjegao u inozemstvo i pronašao u

konačnici svoje mjesto na svučilištu Marc Bloch u Strasbourgu. Sve u svemu, ovo godište Zbornika donosi mnoštvo zanimljivih i hrvatskoj historiografiji neobičnih članaka u kojima je vidljiv razvoj francuske medievistike gdje je polemiziranje jedini način komunikacije i gdje je napredak znanstvenog mišljenja bitno vidljiv.

Suzana Miljan